

ABONAMENTUL.

Pentru monarhie:

Pe an 18 cor. $\frac{1}{2}$ an
9 cor. $\frac{1}{4}$ 4.50 fil.

Pentru străinătate:

Pe un an 24 coroane
 $\frac{1}{2}$ an 12 cor. $\frac{1}{4}$ an
6 coroane.

Unitatea

INSERTIUNI.

Un sir garmond:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unitatei”
în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marța, Joia și Sâmbăta.

Instalarea noului Episcop Dr. Valeriu Traian Frențiu.

Illustrissime Domnule!

*Das Haupt zu heissen eines freien Volks
Das dir aus Liebe nur sich herzlich weihet
Das treulich zu dir steht im Kampf und*
[Tord

Das sei dein Stolz...

Schiller.

Nu există pe suprafața pământului un alt popor, care să privească cu atâta nemărginită iubire, la arhieriei săi, ca și cum este poporul românesc.

La nici un popor nu se înalță atâtea rugăciuni la tronul ceresc pentru pacea, sănătatea, îndelungă răbdarea și toate acele bunuri, câte Dumnezeu le are pentru oameni, ca la poporul românesc pentru episcopii săi. Și dacă altă răsplată nu ar mai fi lăsat Dumnezeu aici pe pământ pe seama conducătorilor unui popor, decât înfinita alipire și dragoste a celor ocârmuiți, e aceasta o atât de mare satisfacție pentru ei, cum mai mare suflet omenesc nu-și poate dori.

Imprejurarea aceasta însă de neclintită alipire și dragoste către Arhieriei nostri, a creat între noi credincioșii și Arhipăstoriei noastre raporturi speciale. Din vremile trecute am învățat a cunoaște, că sufletul nostru al credincioșilor are aceleași rădăcini și se nutrește din același sol, în care și-a împlântat pe ale sale sufletul conducătorilor nostri.

Se nu uiți Illustrissime Domnule, că poporul pe care îl păstorești de azi încolo, este în definitiv un popor sărac. Cu toate aceste părinții nostri au adus jertfele lor pentru viitorul neamului românesc. O muncă uriașă a unor oameni cu sufletul mare, brăzdează scurtul trecut al eliberării noastre din cătușele seculare. Biserici, școli, fundațiuni răsar dela

cătunele cele mai neînsemnate și până la strălucitele metropole ale reședințelor episcopoești. O generație de oameni cu inima caldă, care a crezut în viitorul neamului românesc, și-a jertfit nu numai focul sacru al sufletului său pentru viitor, ci și-a adus averea dar pe altarul bisericeii sale. Ei ne-au pus temelia existenței noastre ca popor, ei au creat condițiile noastre de viață, și multe instituții culturale-naționale, prin cari noi trăim, sunt opera inimii lor uriașe și a jertfelor lor fără păreche.

Durere, că avântul acesta de consolidare stagnează de o vreme încoace. Perspectiva e întunecată. Azi-mâne va trebui să ne dăm seamă, că mai putem oare noi susține, ce au făcut părinții nostri în trecut, ori nu mai putem. Iată pentru-ce societatea românească e necesită din nou a se acăța cu toate ale ei puteri de arhieriei săi. Se nu uiți Illustrissime, că instituțiile noastre culturale-naționale sunt azi mai mult ca ori-și-când avisate la sprijinul moral și material al episcopului.

Cunoaștem condițiile modeste și multe îndatoriri, cărora trebuie să corespundă un episcop român. Tocmai pentru aceea întregim gândul nost. Noi credincioșii înși-ne suntem o baie de aur. Isoarele noastre de jertfe, de contribuție sunt — infinite. Mâna măiastră ne trebuie, care să ne forțeze și autoritatea, care să ne impună. Să nu te sperii, când vei vedea, că unui popor trebuie să-i faci bine de multe ori împotriva voinții lui. Căci istoria binecuvântă aceea mână, care și lovește, că să poată face bine.

Ești piu. Virtuțile Tale strălucite, cu cari Te-a împodobit Dumnezeu, vor desgheta și celea mai amurțite inimi. Persoana Ta integră este o cheazășie, că acele, ce le-ai spus în cel dintăiu Cuvânt pastoral, se vor traduce în curând în fapte. Toate aceste te fac vrednic de cea mai desăvârșită încredere a unui popor, care așteaptă dela Tine scăparea sa în toate privințele. Dzeu îți dea tărie și putere, ca să poți corespunde îndatoririi, ce de azi încolo Ți-se impune.

Despre decursul serbărilor cu prilejul instalării dăm următorul raport.

Plecarea din Hațeg.

A fost o idee foarte nimerită, ca drumul spre reședința sa, noul episcop să-l iee peste Caransebeș, pe linia vicinală ce duce multă vreme tot pe teritoriul nu numai al diecezei, ci și al vicariatului de Hațeg. Și așa credincioșilor și preoților li-s'a oferit prilej foarte bun ca să-și arete iubirea atât față cu noul episcop, cât și pentru fostul lor vicariu.

Ceasul plecării 7 și 53, a intrunit pe peronul gării din Hațeg tot ce Hațegul are mai distins. Cei pe cari alte pricini nu li lăseau să însoțească pe fostul lor vicar până la Lugoj, au ținut ca măcar la gara din Hațeg să își iee rămas bun dela noul episcop. Așa am văzut la gară pe d-na dr. Bontescu cu d-șoara dragălașa fiică Doina, pe d. și d-nă dr. Parasca, încă câteva dame, apoi pe șefii autorităților civile, dintre cari mulți au făcut drumul până la Lugoj. Așa pe d. notariul public dr. Tölgyessi, protopretorul Fekete, pretorul Papp Ernő, protopopul reformat Ladó, protofisicil dr. Székely, primarul Muzsáay, contabilii Pop Péter și Páska, advocații Bontescu, dr. Szokup, dr. Hica, dr. Șelar, căpitanul de poliție Tocaciu, protopretorul Ianza din Petroșeni, comercianții și proprietarii Teodosie Dobay, Cornel și Iuliu Popovici, Nicoară, Vasiiu, Albu, Zbuchia, Baciu, preoții Saturu, Bora, Simonetti Mihăescu, dr. Mioc, Nandra Ladislau, protopopul

Zugrav, șeful de gară Szakoleczay, învățătorul Pinteș etc.

Trenul dela Piski—Petroșeni aduse pe căpitanul Frențiu, fratele episcopului, judele dr. Balogh, apotecarul Demeter, preotul dr. Brânzeu, farmacistul Pop din Vulcan, protopopul Petean, superiorul franciscanilor din Deva Rozsnyai, preotul Alimpiu Suciu etc. precum și o delegație de 7 țărani din Orăștie, a căror protopop fusese episcopul.

P. S. Sa dl episcop sosi la gară însoțit de protonotarul Socaciu, d-nii dr. Macaveiu profesor de teologie din Blaj, părintele Mandela Prislop, părintele catehet Roșca din Deva etc.

Intre aclamări se făcu pornirea trenului

spre Caransebeș.

La *Păcliuș* fu cea dintâi primire. Preotul Ionaș din Totești salută pe noul păstor în numele credincioșilor din jur, tot așa notarul Tordai în numele administrației. Fostul fișpan al Lugojului, Pogány, încă ținu să-și facă reverințele sale noului episcop.

La *Cârnești*, preotul Nicolescu din Tustia la *Pesteana* preotul Chiachi, la *Gradiște* protopopul Muntean — într'un discurs potrivit locului istoric pe care ne aflăm — salută pe episcopul, care răspunde tuturor, în cuvinte blânde, punându-le în inima dragostea de biserică și de Dumnezeu.

Popor mult la toate gările, treascuri, aclamări, cari se repetă și la *Bucova*, unde tinerul preot Bora vorbește salutând pe episcop, suita crește mereu, preoții Chețan, Varvoniu, Jubaș, Barbescu urcă cu noi pe tren până la *Poarta de fer*, de unde preste Bucova ajungem la Bouțari. Aci trenul se oprește un sfert de oră, dând prilej poporului numeros adunat, ca să alerge îmbulzându-se să sărute și să primească binecuvântarea celui ce venia în numele Domnului.

După o călătorie de aproape 6 ore petrecute în cea mai animată dispoziție trenul ajunge, la 1° 45

în gara Caransebeș.

Aici în fruntea unei deputațiuni din Lugoj, dl avocat *Dr. Isidor Pop* și canonicul *Dr. Iacob Radu* salută pe noul Arhiepiscop, ca pe fiul diecezei și povățitorul ei de acum înainte. Dnii Dr. Ciupe, Jucu protopopul Jivanea, din Lugoj și dnii doele Bălaș și Pepa și o mulțime de alți onoraționi și curioși, fac să treacă de grabă vremea de o oră până la plecarea trenului separat spre Lugoj.

Primirea în Lugoj.

Câte-va minute înainte de ora 4 d. a. sosim. Peronul îndesat de public. „Taica protă“ canonicul *Popovici* rostește primul salut. „Nădejdea supremă a poporului românesc au fost totdeauna arhieriei săi“, nădejdea aceasta nu o va desminti nici arhierul cel tinăr al Lugojului. Răspunde P. S. Episcopul, cerând iubire dela credincioșii săi, față de Dumnezeu, față de biserică și de arhierul ei.

Vicecomitele *Jsekutz* rostește salutul în numele administrației comitatene, iar primarul orașului dr. *Baltescu* oferă dragostea sinceră a cetățenilor, cerând sprijinul puternic și eficace al Episcopului întru promovarea intereselor orașului.

Un lung conduct de trăsură precedat de un banderiu de 50 călăreți în costumul lor național bănățnesc, pornește apoi dealungul stradelor orașului spre Catedrală. Publicul umpluse trotuarul drumului spre Catedrală, unde sub portalul capitul diecezan și clerul întâmpină în odăjdii pe arhierul. Vicarul capitular Il. Sa I. Borș prezintă o-

majul de bunăvenire al capitlului, căruia îi răspunde episcopul.

A urmat vecernia, pontificată de P. S. Sa Dl Episcop, și conductul s'a reîntors apoi la rezidența episcopescă. Schelele unei impozante clădiri, care va fi seminarul Lugojului, ne salută la intrarea în strada, unde pe seama bisericii noastre înțelepciunea și prevederea antecesorilor Episcopi a știut să câștige și să concentreze aproape la un loc clădirile necesare menite trebuințelor de viață a unei dieceze.

Conductul cu torțe,

și serenada aranjată de cele două reuniuni de cântări românești, a fost introdusă cu corul: „Iată ziua de serbare“, iar apoi avocatul fruntaș dr. A. Vălean într'un splendid discurs salută pe noul episcop. Pogoritor al unei familii preoțești, al unei vieți patriarhale, noul episcop aduce cu sine pe scaunul Metropolitului de inimă *Mihályi*, a distinsului episcop Radu și după arhierul cu inima largă Hossu, noul episcop aduce cu sine *modestie, cinste, frică de Dumnezeu*, cu cari desigur va împodobi scaunul Lugojului.

Respuzând Preasfinția Sa, constată că nu vine din străini la Lugoj, ci ca fiu al diecezei, ca slujbaș și preot al ei. A avut prilej și până acuma să cunoască oamenii și împrejurările, necesitățile și dorințele, pe cari se va sili, cu dragostea de cari dispune, și cu voința tare, să le satisfacă și împlinească, deși simte greutatea de a călca cu vrednicie pe urmele antecesorilor mari.

Reuniunea de cântări de sub conducerea măiestrului *Vidu* a intonat apoi coralul bisericesc *Pe tine te laudăm* cu o precizie vrednică de renumele Lugojenilor, și cu un efect covârșitor asupra asistențelor străini. După intonarea unei noi cântări: *Eroi am fost* etc., între aclamări nesfârșite convoiu,

FOIȚA.

RUSIA.

— Notițe istorice. —

Ziarele aduc știrea că sfânta Rusie, și tătucul dela Petersburg dimpreună cu tot neamul muscălesc, se gată de mare praznic pe ziua de 21 Februarie 1913, când adevărat se încheie 300 de ani dela „fericita întâmplare“, de când, din mila cerului, dar mai ales în urma intrigilor și agitațiilor făcute anume, ajungând pe tronul sfășiat al Rusiei: Mihail Feodorovici-Romanow, fiul lui Nichici Feodor, boierul cu influență, pe urmă călugărul și mitropolitul Filaret dela Rostow și Iaroslav, — marea împărăție a nemărginitei Rusii, are în fruntea ei împărați scorbitori din sângele Romanovilor. — Istoria celor trei sute de ani din urmă pentru Rusia formează o epocă asemenea aceleia din istoria Romanilor, când legiunile împing hotarul imperiului roman până la marginile lumii; și strâns judecat, adevărata istorie a Rusiei din zilele noastre, autocrată, reacționară și tirană, o formează tocmai acești trei secolii din urmă. În epocă — numită după locul de scaun al principelui — *kieviană*, Rusia se aseamănă unei moșii, pe care stăpânul o împarte după buna sa chibzuială

fiilor săi ori chiar și altora. Mai ales de pe vremea lui Iaroslav cel mare (1016—1054), unul din cei 7 fii ai lui Vladimir zis cel sfânt, pentru că a introdus creștinismul între Musceni, Rușii ascultau de mai mulți principii atârnatori abia cu numele de urmașii lui Rurik, ce ședeau în orașul sfânt al Chievului. Dela 1054—1224 „Rusia“ număra aproape vre-o 30 de principate mai mici și mai mari, socotite drept apanagii și moșii familiare, din care pricină anarhia și certele civile între urmașii varegului Rurik erau așa de primejdioase, încât năvălirii barbare ce se revărsa din răsărit nu era cine să-i steie în față. Și așa țara „hyperboreală“ alui Herodot, din ticăloșia oamenilor, ajunge sub stăpânire mongolă, vreme îndelungată de 200 de ani. (Epocă asiatică.) Istoricii rusești și poate instinctul mușicului rus n'au vorbit destul de aspre și gemete destul de dure-roase să blasteme „jugul tătarec“, — credem însă că Rusia oficială de azi, absolutistă și tiranică, n'are cuvânt să se plângă: dominațiunea tătarească asupra Rusiei i-a dat principelui ei tocmai ce-i lipsea, l'a învățat cum se „guvernează“ fericit, adevărat tătarește popoarele umbrite din îndurarea sorții de milestivă coroană ce împodobește fruntea Tatălui tuturor Rușilor. — La 1598 stângându-se neamul bărbatesc alui Rurik întemeietorul dinastiei prime, tronul marelui duce dela Moscova a ajuns în grea cumpănă, până ce după o sbuciumare de 14 ani

în 21 Februar 1613, pe câmpiile Moscoviei marele săbor al boierilor și prelaților, încredințat-a țara lui Mihail Feodorovici, feciorul de 18 ani alui Filaret, mitropolitul Rostovului, pogoritor din una dintre cele 2 linii femeiești ce mai erau încă din sămânța vechei dinastii varegiene, — linia Romanovilor, sub a căror oblăduire Rusia se ridică, în o singură sută de ani, la o așteptată mărime răsboinică și slavă pământescă. Sub Romanovi s'au deschis „ochii“ Rusiei în spre Europa civilizată, s'au instăpânit pe țărmurile baltice și s'au făcut vânt către Apus.

Masele mari slave din veacul al 9-lea abia legate între sine prin limbă și moravuri, fără orânduiri politice, adunate mai întâiu de Rurik sub o oarecare stăpânire apoi „Rușii“ plătitori de dare și atârnatori de bunăvoința Hanului dela Volga din veacurile 13—16, sub Romanovi ajung „Rusia mare“, un stat unitar, supus și ascultător de țarul atotputernic.

***

O scurtă povestire a evoluției istorice a Rusiei azi, dela cele mai depărtate vremuri până în zilele noastre, credem că nu e lucru de prisos pentru cetitori, cu atât mai vârtos că trăim azi o vreme încurcată, ce miroasă a prav de pușcă, adus de vânt tocmai dinspre „iubitoarea de pace“ Rusie.

Rușii fac parte din neamul slavilor dela Nord și Răsărit, și în vremurile vechi

s'a imprăștiat, iar publicul s'a risipit prin „Regele Ungariei“, „Bristol“ etc. unde era convenirea socială obișnuită.

Ziua intronizării.

Festivitatea bisericească a decurs conform programului publicat și în „Unirea“.

Înainte de începerea sf. liturghii, s'a petrecut actul solemn: Episcopul se anunță clerului și poporului adunat în Catedrală ca păstor denumit, preconizat și consacrat al diecezei, se cetesc apoi *documentele* privitoare, apoi arhiepiscopul bisericii catedrale II. Sa Boroș în cadrele cător-va cuvinte potrivite predă episcopului *cheile* catedrale. După înveșmântare episcopul ține alocuțiunea solemnă pe motive din pastorală, publicată către întreg clerul și poporul diecezei. Înșirând datorințele mai de căpetenie, ce le avem ca fi și credincioși ai bisericii.

Vicarul Capitular a răspuns în numele Clerului, stărâind asupra datorințele magistrului, ministerului și povățuirii, cari încumbă episcopului de a fi vestitorul evangheliei, de a fi arhierou, ducând la tronul dzeese rugăciunile poporului, și chivernisitor drept, întru frica lui Dzeu, întru înțelepciune și dreptate.

A urmat după cuvintele aceste un act deosebit de serbătoresc: omagiul clerului diecezei, începând dela cel dintâiu preot după rang și demnitate, până la cel mai tinăr lucrător în via Domnului, preoții au mers pe rând înaintea episcopului sărutându-i mâna, iar el îmbrățișând pe unul fieștecare din ei.

S'a început liturgia arhierască, s'a cântat la sfârșit doxologia mare. Corul părintelui Jenea a satisfăcut și celui mai pretențios critic muzical bisericesc. Câteva piese: „Unule născut... Sfânt, sfânt“ etc. — sunt adevărate juvaere de muzica bisericească.

trăiau răsleți pe întinderile uriașe aflătoare între apele Dniproului, Duna și lacul Ilmen. State nu formau, ascultau de șefii triburilor, de cari aflăm foarte multe, — ultima expresie a vieții lor sociale era „mir“-ul, o comunitate — sat — în frunte de obicei cu cel mai bătrân, — lucrau pământul în comun (comunism agrar) și aveau de altcum obiceiuri blânde, și puțin rășhoinice, din care pricină în veacul al 7. și 8-lea erau tributari chazarilor.

În veacul al 9-lea — după povestirile cronicarului Nestor — o parte din Rușii dela Novgorod, au trimis o deputație la Normani, în Svedia, și i-au rugat să meargă la ei, „să-i ieie în stăpânire și să-i guverneze“, pentru că deși „țara noastră e mare și bogată, îi lipsește însă legea și orânduiala“, astfel pe la 862 aventurieri normani, ce-și aflau plăcerea în „căutarea necunoscutului“, conduși de Rurik și frații săi — scoborători din o familie cu numele Rus, — ieau sub stăpânirea lor neamurile de oameni ce trăiau cam prin părțile aflătoare în jurul Novgorodului spre sud dela capitala de azi. De aici s'au început operațiunile de cucerire și în scurt cei trei frați stăpânesc o considerabilă moșie slavă. Întărindu-se și întemeind o dinastie scoboritoare din Rurik. Normanii cu vremea s'au pierdut naționalitatea, iar al treilea principe poartă deja nume slav: Iaroslav, sub care hotarul țării s'a întins pân' la Nistru, iar

Oaspeți.

E cu neputința să faci o înșirare a tuturor oaspeților din catedrală. Relevez pe Preasfinția episcopul Cristea dela Caransebeș cu păr. arhimandrit Musta, 2 delegați ai capitolului din Timișoara, șefii tuturor autorităților civile și militare, ai confesiunilor și un public, ce nu mai încăpea în lărga catedrală.

Cuminecarea mulțimii.

Potrivit programului, care anunță publicarea indulgenței plene, pentru cei ce vor lua parte la 1-a liturgia Pontificală din Catedrală, mulți au ținut să se mărturisescă și cuminece cu acest prilej.

Aprape întreaga preoție de față 50—60 inși, apoi foarte mulți intelectuali distinși și popor numeros: așa cât sârbătoarea și-a avut și o parte ascetică, vrednică a fi relevată în chip deosebit.

Era aproape de ora 1 când terminându-se slujba din biserică, publicul s'a îndreptat spre rezidența episcopescă la recepțiuni.

(Va urma)

O nouă lege școlară în Franța.

Iacobinii francezi nu se mulțimesc cu aceea, că mai în fiecare săptămână osândesc pe câte un episcop, pentru circularele în cari aceștia osândesc cărțile de istorie și de religie folosite în școlile laicizate, ci aduc chiar și legi deosebite: „pour la defense de l'école publique“. În săptămâna trecută, ministrul de instrucție Steeg, a pus pe biroul camerei un proiect de lege, în sensul căruia, toți aceia, cari opresc participarea copiilor la prelegeri ori îi opresc să folosească manualele prescise, ori fac propagandă printre copii, să părăsească școala respectivă, să pedepsesc cu o lună închisoare și 500 franci

pedepsă în bani. Dacă cetățenii laici comit lucrurile acoste, legea nu-i pedepsește, pentru că agitațiunea lor e numai indirect pe când dacă episcopii, ori preoții fac aceasta, se pedepsesc, pentru că, să spune că ei înfluințează direct pe copii să părăsească școlile cu totul laicizate.

Îi pedepsește legea și pe aceia, cari îi pun pe copiii de școală să le împlinească vre-un serviciu. — Și aceasta încă e îndreptată tot în contra preoților, cari au îndrăzneala să ducă pe copii la biserică și să-i catehizeze, ori îi pun să le ministreze.

Oare când se vor lumina și iacobinii francezi, și se vor convinge, că — după cum a zis oare cândva Portalis în fața conziliului Franței — „de când s'a proclamat principiul, că în școli nu este lipsă să se propună religiunea, progresul băieților e egal cu nula. Băieții nu au ideile despre Dzeu... despre bine și despre rău... despre iusticie și despre iniusticie; prin urmare se corup moravurile și poporul a devenit un monstru sălbatic!“

Reviste.

Bombardarea Adrianopolului.

Vădită țintă a operațiunilor bulgare este căderea Adrianopolului. Peste câteva zile nădăjdiesc că îl vor și ocupa. După veștile mai nouă sosite la Constantinopol, fortificațiile dela sud și sudestul orașului au și fost stricate. Mai mulți cetățeni au fost omorâți, iar alții sunt greu răniți. Incendiile încă să țin într-una. Lipsa de nutremânt încă a slăbit mult armata turcească.

dorul îi împingea către Bizant. Sub acest principe, Slavii de sub mâna lui se chiamă toți Ruși. Până acum statul — țara — lui Rurik avea un caracter curat material și militar, unitatea morală, ce lipsea, a realizat-o Vladimir cel sfânt, rășhoinicul și introducătorul legii lui Xtos în formă orientală. E curios pentru ce nu s'a declarat Vladimir pentru altă „unitate morală“ ori religiune, ci tocmai pentru cea din Bizant. „Iudeii sunt urgisiți Musulmanilor le este oprită beutura, patriarhul dela Roma n'are autoritate cât cel dela Bizant, iar splendorile cultului dumnezeesc din Constantinopol nu-le întrece altă ceremonie“, în realitate pricina a fost ea el deodată cu legea creștină și-a luat de soție pe-o soră a împăratului din Constantinopol: deja pe atunci ținta politicii rusești era Țarigradul. În Kiew, orașul sfânt al rușilor, se ridicară deci biserici, iar din poruncă înaltă idolii slavi au fost înecați în Dnipro. După acest Vladimir în Rusia începe o epocă de destrămare, pricinuită de reana datină de a împărți „țara“ între urmașii stăpânului. Acest obicei rău a slăbit unitatea de mai înainte, autoritatea marelui principe din Kiew ajunge fictivă, iar însăși țara e asemenea unui zdrențe, sfâșiată în 20—30 de bucăți. În Novgorod și jur era chiar și o republică. Ca o urmare la 1224, Hanul tatarilor Hordei de aur, pune stăpânire pe Ruși, și îi ține subjugăți vre-o 200 de ani.

Perioadei zise *varego-slavă*, caracterizată prin atrăsrea mult-puțină a principilor rusești de marele principe din Kiew, îi ia locul perioadă *asiatică*, a cărei desfășurare se întâmplă în a 2-a capitală a Rusiei, în Moscva. Cu stăpânirea tătarească se isprăvește istoria heroică, poetică și legendară a Rusiei stepelor de sud și a Dniproului și se începe viața cu chinurile ei a Rusiei dela Volga și din părțile nordului.

La începutul veacului al 13 se poate stabili o triplă invasiune asupra diferitelor ținuturi ocupate de Slavii ruși: una din apusul latin, nua dispre Litvania și alta dinspre Răsăritul sălbatec, în urma cărora s'au stabilit diferențieri foarte mari între locuitorii „monarhiei“ lui Rurik de odinioară. Fără îndoială că cea mai primejdioasă a fost năvălirea mongolă și stăpânirea lor asupra Rusiei. Jugul tătarec poate și azi apasă încă în conștiințele timpite și fatalismul orb al mușicului rus, prostit, îndobitocit și robit tocmai ca pe vremea lui Batu, cu deosebirea că lanțurile de azi i-se atârnă de mâni și picioare în numele civilizației, umanității și patriotismului.

(Va urma)

Bulgarii au primit ajutorul artileriei sârbești, pe când Sukri pașa nu mai poate conta la nici un ajutor. El e avizat numai la propriile lui forțe, și chiar de aceea mult nu va putea rezista și va trebui să capituleze. In cazul acesta, să crede, că războiul să va conzidera încheiat.

Turcii vreau pace. Tinerii turci, nu mai pot tăinui că armata turcească nu numai nu poate să atace, dar nu e în stare nici să se apere. De aceea cu toții doresc pacea. Mahmud Sefket a și mers la Ciatalgea, să tracteze cu comandantul bulgarilor, dar Savov, i-a răspuns, că Bulgaria nu se mai îndestulește cu ce a câștigat până acum, ci pretinde un teritoriu până la Lüle-Burgas. Natural, Mahmud Sefket a declarat, că atunci vor continua lupta, deși știe, că aceasta pentru ei nu poate să aibă, decât urmările celea mai triste.

Turcii desnădăjduți așteaptă întrevinerea puterilor, ceace să va întâmpla, posibil numai în cazul, când va fi primejdie, că Bulgarii să între în Constantinopol și să ocupe Dardanelele.

Situația la Ceatalgea. După spusele ziarelor bulgărești, turcii ar fi suferit o înfrângere la Ceatalgea, care însă nu are nici o importanță. Forțele de luptă la Ceatalgea, aproximativ sunt următoarele: 210,000 turci, 260,000 bulgari. Bulgarii par a nu avea intenția să atace întăriturile dela Ceatalgea, decât după ce vor da o luptă cu succes la Galipoli și Adrianopol. Acum cearcă numai să atragă pe turci, ca să-i scoată din întăriturile lor.

Enver dey a conceput planul de impresurare a armatei bulgare. El a debarcat 20,000 oameni la Ismid pe coasta asiatică a mării de Marmară, spre vest dela Ceatalgea. Dar n'a reușit, căci bulgarii ca să nu fie despărțiți, s'au retras din fața Ceatalgei.

Lupta dela Galipoli. După veștile mai nouă, la Galipoli, în apropierea Dardanelelor să dau lupte importante. Acolo, bulgarii încrezându-se în sprijinul flotei grecești vreau să execute o mișcare de împreunare a Ciatalgei, sau să încerce cel puțin un atac al Constantinopolului.

Armata bulgară din Galipoli e compusă din divizia a doua, sub comanda generalului Kovacev. Acestei armate i-s'a atașat un detașament compus din o brigadă de cavalerie și mai multe batalioane de voluntari macedoneni. O victorie a acestei armate va însemna un mare eveniment mili-

tar. După știrile mai nouă — deși ministrul turc de război, le cam tănuște — turcii ar fi avut până acum la Galipoli vre-o șese mii de morți.

Starea financiară a Turciei. »Monitorul oficial« publică o lege provizorie, autorizând emiterea de bonuri de tezaur pentru suma de 5 și jumătate milioane de lire, sau 125 milioane franci. Un alt decret autorizează guvernul să vândă 94 bonuri de tezaur pentru un milion de lire din emisiunea precedentă. Monitorul mai publică legea rechizițiilor, care dă drept administrației militare de a rechiziționa merinde și alte obiecte și a lăsa populației numai cantitatea absolut necesară.

Intre Datoria Publică și Ministeriul de finanțe încă a fost stabilit un acord cu privire la indemnitatea pentru Tripolitania. Cinci zeci de milioane vor fi vărsați în vre-o zece zile la Cassa Datoriei. Partea ce revine tezaurului turc ar fi fixată la 500,000 lire.

Corespondințe.

Teatru în Hodișa.

A doua și a treia zi de Crăciun seara tinerimea română din Hodișa, dela poalele Codrului sătmărean, în scopul înființării bibliotecii școlare și populare, sub conducerea bravului învățător Anania Magdaș, a dat o serată teatrală; carea pe lângă toate că aceasta a fost prima încercare a tinerimei din Hodișa, ba chiar în întreg ținutul de sub poalele codrului, totuși a succes peste așteptare și au stors multe lacrimi de bucurie din ochii publicului numeros adunat din curiozitate din toate comunele învecinate, în cari numai au străbăruit vestea, că fieceorii din Hodișa vor juca teatru. Chiar și inteligenții din comunele vecine sau prezentat în număr complet; înțeleg pe domni preoți și pe dñii învățători din Stăna, Soconzâl, Gereusa, Bolda, Cuța, Solduba, Homorodul de jos împreună cu familiile lor în frunte cu zelul administrator protopopesc Preon. Domn Silviu I. Selăgian parohul Medişei și venerabila sa familie n'au pregetat să sărbătorească împreună cu poporul din Hodișa, marele eveniment cultural căoi cu toții au rămas deplin mulțumiți, ba chiar încântați, de progresul dovedit de făcării hodișeni în ale teatrului. Serata teatrală s'a ținut în sala de învățământ a școlii populare din Hodișa, care școală ar face cinste chiar și Orăzii mari, căci nici centrul diecezan nu se poate fali cu o școală așa bine chibzuită și aranjată, ca cea din Hodișa. Cinste și laudă se cuvine preotului Michail Vida, ca director acelei școli, sub a cărui conducere s'a edificat acel zid măreț, chemat să reverse lumină codrenilor harnici din Hodișa. Onoare se cade și bravului învățător, care în deplină coînțelegere cu preotul său cu zel și abnegațiune luminează în aceea școală. Dar cea mai mare mărire ție bun și harnic popor

român, care nu ți ai jerfit școala ta, ci ți ai jerfit avutul tău pentru susținerea școlii tale românești; între păreții căreia ți-au predat tinerimea ta cea mai frumoasă seară de teatru român, carea abună seamă nu o vei uita în veci, dar nici nu trebuie să o uiti!

Sărbarea s'a deschis cu colinda: „Înainte Rainului“ cântată în cor mixt acompaniată cu fluer. Apoi preotul local Mihail Vida, în câteva cuvinte alese desvoltând însemnătatea culturală a teatrului, face schițarea piezei teatrale, ce să va juca, când ridicându-se cortina — carea era formată dintr'un covor, care reprezenta pe Sf. Ioan botezătorul cu un miel lângă sine, — se începe pieza: „Răsplata păcătoșului“ pieză de Crăciun în 3 acte de S. Opitz, localizată de dr. O. Prie. În carea pieză cei 12 feciori rolanți cu vâdită ambițiune românească să întreceau unii pe alții. E greu foarte a spune care dintre dânsi a interpretat mai bine rola sa, căci toți actorii au fost la culmea chemării lor. Cu deosebire au fost buni în rolurile sale: Demetriu Pop alui Todor reprezentând pe împăratul Irod; Demetriu Orba alui Toader în rolul său de bătrânul Simeon așteptătorul de Messia și Ioanica Pop alui Ioan ca păstor, în a cărui grajd s'a născut Messia. Dar și ceilalți actori: Ioan Popa a Petri, Ionel Pop a Văsălichii Rector, Gheorghin Păcurariu, Vasiliu Sas, Demetriu Szabó tinărul, Demetriu Krasznai, Ion Palcău, Demetriu Palcău, Demetriu Pop alui Toader și Ionel Grad, cu toții sau jucat rolul spre mulțumirea tuturor celor de față.

După sfârșitul piezei s'a cântat iarăși în cor mixt și în flunră: „Veniți astăzi credincioșii!“ Căreia ia urmat un tablou iluminat feeric cu bengalice reprezentându-se „Nașterea Domnului“ împrejurul icoanei „Nașterii“ carea era ținută de Ioan Pop a Petri ca Iosif și de Marioara Orba ca Maria, ingenunchiau 10 fetițe drăgălașe de școală în veșminte albe cu părul lăsat pe umeri, în dosul lor erau grupați feciori, cari au rolat în pieză.

Sub durata tabloului preotul local M. Vida intonând: „Iaca eu și pruncii, cari mi i-a dat Dzeu — și Poporul, cel ce umblă întru întunec, a văzut lumină mare“. Poporul, adecă corul piingarilor, răspunde: „Cu noi este Dzeu, înțelegeți neamuri și vă plecați, că cu noi este Dzeu!“

După aceasta Demetriu Orba, feciorul judei comunal, cu mare patos dă mulțumită Crăciunului, adecă a Colinzi, începând cu motto:

„Ici în vecini la o casă,
Cu o cupă de vin rasă,
Șede Crăciunul la masă
Și cu un purcel fript lângă el
Ca toți să mâncăm din el“.

Cu cari cuvinte stărnește mult haz în cei prezenți.

Preotul local mulțumește celor prezenți pentru participare, să ridică apoi administratorul protopopesc concernent Silviu I. Selăgian parohul Medişei și cu cuvinte alese laudă hărnicia poporului din Hodișa, că așa frumoasă școală au edificat, laudă pe tinerimea, carea își ascultă pe conducătorii săi; iar zeloșilor conducători cu multă mângâiere sufletească le poate spune, că răsplata lor cea mai frumoasă să fie liniștea conștiinței, că sau îndeplinit sfânta lor datorință.

Astfel s'a sărbătorit Nașterea lui Hristos într'un sătuț mie din întunecatul Sătmăr,

aprinzându-se o mică lumină și pentru deșteptarea națională a poporului sârman, care seculi de-a rândul a fost iobajul Conților răsfățați de Károlyi.

Serbarrea a luat sfârșit la 9 ore seara, îndepărtându-se cu toții încântați de cele văzute, cu firma convingere, că în satele noastre și cele mai sărace și mai delăsate s'ar face bună ispravă, dacă cei chemați preotul și învățătorul ar fi în deplină conțelegere și s'ar împlini datoria ce o au ca conducători.

Bal nu s'a ținut pentru jalea sîntei noastre Biserici române unite cu Roma, carea cu inima doioasă își jelește celea 85 de dulci sorioare răpite și jefuite de haina botezului carea era limba strămoșească, limba cea mai frumoasă în lume, limba românească. Totuși pe lângă succesul moral, s'a realizat și un frumos venit material curat de 35 cor. Suprasotvind: Preon. D. Silviu I. Selăgian adm. prot. și paroh gr.-cat. în Media 3 cor. Liviu Selăgian paroh în Gereușa 2 c. Alexandru Pap paroh Stăna 40 fil. G. Șinea cant. doc. în Stăna, G. Marcuș cant. doc. Media, S. Kellenberger măsar în Socond câte 1 c. I. Trunk morar în Socond 60 fil. și I. Gocan 40 fil.

Ca împedecați dela participare s'au răscumpărat biletul: dr. A. Mircea avocat și director al filialei „Sătămăreana” din Edőd cu 5 cor. C. Lucaciu paroh gr.-cat. român din Craii-Dorolț cu 2 c.

Am referat spre îndemnarea altora la astfel de lucruri bune.

Controlor:

Pagini științifice.

CUCERIREA VĂZDUHULUI.

I. Balonul.

În zilele acestea, când putem vorbi despre cucerirea văzduhului ca despre un fapt împlinit cred, că e de un interes deosebit pentru publicul nostru să cunoască principiile, cu totul deosebite, pe cari se bazează celea două feluri de aparate de sburat de până acum: balon și aeroplan.

Cel dintâiu se bazează pe o lege fundamentală a firii, descoperită, încă din veacul al 3-lea înainte de Hristos, de învățatul grec Archimede, numită după el principiul lui Archimede. Principiul acesta ne spune că: orice corp solid cufundat într'un fluid (lichid ori gaz) e împins în sus cu o putere egală la greutatea volumului de fluid delăturat. (Volumul fluidului delăturat = volumul corpului cufundat în fluid). Așa de pildă, dacă am cufunda în apă un corp solid cu volumul de 1 dm.³, acesta va fi împins de jos în sus cu o putere de 1 kigr. deoarece atîta e greutatea unui dm.³. (= 1 litră) de apă.

De altă parte orice corp e tras în jos de greutatea sa. Presupunând acum, că greutatea corpului cufundat e mai mică decât greutatea apei delăturate (1 kigr.) corpul nostru va fi cu o mai mare putere împins în sus, decât e tras în jos. Deci nu se va cufunda în apă, ci va pluti pe suprafața apei.

Pe legea aceasta se bazează navigația

pe rîuri, lacuri, mări și oceane și tot ea ne dă și principiul navigației aeriene.

Explicarea, că s'a ajuns cu atîtea veacuri mai tîrziu la navigația aeriană după cea pe ape, e că numai de tot tîrziu a ajuns omenirea la convingerea că aerul nevizibil, care încunjură pămîntul de toate părțile, încă și are greutatea sa.

Afară de aceea oamenii multă vreme fără să se gîndească la legile firii, credeau că numai așa și puteau realiza dorul de-abura dacă și vor pune aripi, ca ale paserilor. Legenda lui Dalus și Icarus din mitologia elină e dovada acestui fel de gîndire, a vechilor Greci, care a stăpînit în chestia aceasta și în întreg evul mediu. Mulți îndrăzneți și-au aflat moartea, în credința că pentru a pluti în văzduh ajunge să-ți fixezi de trup aripile unei paseri mari și puterea neînțeleasă ce rezidă în aripi îi va susține.

Nereușita acestor încercări i-a îndemnat pe oameni să caute o rezolvire a problemei sburatului cu totul pe alte baze. Călugărul Lana a fost cel dintâiu, care, la anul 1670, s'a gîndit la aplicarea principiului lui Archimede. El a pîropus să se scoată aerul din nește vase sferice de tinichea, să se țătarne de ele o luntriță și atunci — gîndea Lana — nimic nu-l va mai putea împedeca pe om să se urce și în sferele cele mai înalte. Dar pe cît de genială era, în concepția ei, ideea lui Lana, pe atît de mare i-a fost greșeala călugărului, cînd a trecut cu vederea faptul, că scoțînd aierul din sferele de tinichea, columna de 80 km. de aier, ce se află în jurul pămîntului, s'ar lăsa cu întregă greutatea ei pe sfere făcîndu-le bucăți. Dar cu toată greșeala — inerentă ori-cărui început — ideea era dată: un corp mai ușor decât aierul se va ridica de pe pămînt. Trebuia numai să se afie un corp mai ușor decât aierul atmosferei.

Fraților *Mongolfier*, negustori de hîrtie din Annonďy, le-a venit mai întîiu ideea — știind că aierul cald e mai ușor decât cel atmosferic — să umple un balon de hîrtie cu aier încălzit. Astfel în 5 Iunie 1783 s'a urcat de pe pămînt cel dintâiu balon.

În 27 August ale aceluiași an s'a urcat în văzduh balonul — umplut cu hidrogen, care e de 14.4 — ori mai ușor decât aierul, a fizicianului Charles (Hidrogenul s-a păstrat pînă în ziua de azi la umplerea baloanelor.)

Cei dintâiu oameni, cari au gustat plăcerea unei călătorii în văzduh au fost: marchizul D'Arlande și farmacistul Pilatre de Roziere. Călătoria: aceasta nu a constat numai într'o urcare în sus în direcție verticală, ci ea în toate urcările cu balonul, curenții de aer din diferitele straturi ale atmosferei îi poartă pe călători peste regiuni diferite.

Nava balonului, înainte de urcare, e încărcată, pe lângă lucrurile necesare călătorilor, cu cît se poate de mulți saci cu nisip, numiți balasturi, încît călătorii, cînd voiesc să se înalte în straturi tot mai înalte ale atmosferei, să aibă cu ce să-și ușureze aparatul.

Scoborrea se face cu ajutorul unei supape (ventil) aplicate în partea superioară a balonului. Deschizînd supapa cu ajutorul unei frînghii ce ajunge pînă în navă, hidrogenul care susținuse întreg aparatul în aer iese pe încetul din balon și călătorii pot debarca.

N. Negrușiu.

Noutăți.

Reforma gardei nobile papale. Garda papală în curînd va trece prin o reformă interesantă. Pe cît să știe, garda nobilă papală — per eminentiam — e o corporațiune aristocrată. Membru al gardei numai acela poate fi, a cărui străbuni cel puțin cu o sută ani înainte au jucat vre-un rol ca aristocrați după naștere în statul papal. Numai excepțional s'a putut întâmpla, ca altfel de muritori să ajungă în nobila gardă papală, ales că membrii gardei, jaluzi de moștenirea lor, s'au îngrijit de păstrarea neștirbită a vechiului lor privilegia.

Actualul pontifice papa Piu al X-lea însă nu vrea să respecteze aceste privilegii și a decis, că după ce din mai multe părți ale lumii mulți își ofer serviciile în numita gardă, întreprinse cu susceperea rigoroasă de pînă aci, și afară de privilegiații Italiei, în gardă vor avea loc și alții din alte ținuturi afară de Italia, întru cît vor fi vrednici de a fi primiți, deoarece Scaunul papal din cauza vechii constituțiuni a gardei, de multe ori s'a văzut silit a respinge și principii europeni.

După altă versiune, sfîntul Părinte face aceasta înnoire, din punct de vedere material. Anume, plata gardiștilor papali e foarte modestă, afară de aceea altă ocupațiune ori oficiu nu pot purta, astfel numai tineri aristocrați bogăți au putut sta mai mulți ani în serviciul Vaticanului. Dacă însă în corporațiune vor fi primiți tineri din familii catolice bogate din străinătate cari nu vor fi avizați numai la plata lunară de gardist de 200 lire, atunci garda din nou să va întări.

Se vestește, că actualii membrii ai nobilei garde papale nu să prea bucură de aceasta înnoire în care văd încetarea vechiului lor privilegiu. Să vor împăca însă ca aceasta înnoire, căci Sfîntul Părinte pentru asigurarea intereselor sale financiare așa a întocmit înnoirea, că numiții tineri vor fi primiți în serviciul gardei fără de nici o plată, și deocamdată vor fi numai membrii extraordinari ai gardei, și vor lua parte numai în ceremoniile sărbătorilor mari.

Nouă invenție în aviatică. Pentru scopurile armatei s'a inventat un nou aparat de sburat. Avantajul noii invențiuni stă în aceea, că aripile monoplanului — în forma aripilor vulturului „Condor”, după care și poartă aparatul omele — sunt construite din anumit material, care dela distanță mai mare e aproape imposibil de observat cu ochii liberi, așa că pilotul de pe el poate observa — fără să fie zărit — toate mișcărilor de pe pămînt.

Aceasta nouă invenție e opera locotenentului Taussio dela școala militară de aviație din Wienerneustadt.

Petreceri. Economii români din Hususău invita la petrecerea, ce o vor aranja în ziua de Întîmpinarea Domnului la 15 Februarie n. în casele dlui Iohan Gross junior. Venitul curat este destinat în favorul edificării caselor parohiale. Începutul la 8 ore seara — Tinerimea română din Doștat invită la „Producțiunea teatrală împreunată cu joc”, ce o va aranja Duminecă, în 16 Februarie st. n. a. c. în școala română din loc. Începutul la 7 ore seara.

Partea Literară.

Despre viața curată. Indreptar pentru tinerii culți.

de
ANTONIU SZUSZAI.

Trad. de
EMIL TATAR.

(Continuare).

Dacă plantele și animalele ar cunoaște mărimea ta, crede-mă că ți-s'ar închina. În tine se concentrează, tot ce e împartit în lumea materială, în plante și animale: existența, energia, creșterea, sporirea, simțul, instinctul; dar pe lângă toate acestea să mai adauge „ceva“, ce te ridică la înălțimi neajunse de lume, și acest „ceva“ atât de sublim, de măreț și înălțător este: sufletul inteligent și liber.

Trebue să se întristeze sufletul fiecărui om când observă, cum preținși savanți, de un timp încoace, se nizuiesc, să doboare pe om, de pe tronul, pe care l'a înălțat Dumnezeu, ca pe coroana făpturilor. Lozinca lor e: „Sau ridicăm pe animal la noi, sau ne coborâm noi la animal“.

Dar nizuința aceasta a lor, e o luptă zădarnică; căci precum filozoful nu poate nimici materia, așa nu poate nimici nici superioritatea omului; precum o piatră prețioasă, tot așa de prețioasă rămâne și dacă acela în posesiunea căruia se află, nu-i cunoaște valoarea, tot așa rămâne și mărimea omului, cu toate că unii oameni nu o cunosc, sau nu voesc să o cunoască.

Și oare, care e limita, care desparte pe om de animal? De bună seamă că nu construcția diferită a scheletului, nici creierul cu mărimea și circumvoluțiunile lui, — fiindcă aceste fiind vorba de om și animal, sunt lucruri secundare. — ci Rubiconul între om și animal, peste care animalul nici-când nu poate trece, e mintea și voința liberă.

O prerogativă regească a omului e graiul. Omul se cugetă, rezonază și cugetele, le exprimă prin graiul, prin limbă. Animalul deși are creieri și organele vorbirii totuși nu vorbește; nu vorbește fiind-că n'are ce se spună, n'are idei.

Sunetele, ce le produc animalele, nu sunt expresiunea cugetului, ci expresiunea simțirii. Și omul are interjecțiuni, cari exprimă direct vre-o senzație, simțire — de durere, bucurie — interjecțiunile aceste însă nu se țin strins de lexicalul limbii; și omul chiar și sentimentele și-le exprimă prin cugete.

Animalul, cu toate-că are gură, limbă, laringe, coarde vocale și plămâni, totuși nu poate vorbi. Poate produce scenete, dar aceste sunt goale, fără înțeles, lipsite de cugete. E s e n ț a vorbirii omului e: cugetul, care e o adevărată minune în lumea văzută, chiar așa ca și aceea, când într-o bună dimineată, un arbore din grădină ar eși din pământ și ar poroi cu mine la plimbare.

O altă graniță, care desparte pe om de animal este: liberul arbitru.

Are, ce e drept și animalul facultate poftitoare, dar voința nu este simplă facultate

poftitoare, căci știm și vedem, că voința se poate opune tuturor poftelor.

În lumea fizică, în a plantelor și animalelor toate se întâmplă cu necesitate mecanică, la o anumită influență, sau acțiune, îi corăspunde totdeauna un efect anumit. Voința e adevărat nu lucră fără motiv, dar cu toate aceste, voința e o putere suverană, care poate răsturna ori-ce calcul. Toate afirmările, adevărate manifestările voinții, sunt adevărate minuni în ordinea fizică; pentru-că o energie, precum e voința, care să se conducă și îndrepte pe sine însași, nu cunoaștem pe pământ.

Am zis mai sus, că cugetarea și voința sunt adevărate minuni în ordinea fizică; în aceste aflăm explicarea progresului, ce l'a făcut omenirea în decursul veacurilor. Unde suntem noi, față de oamenii din evul vechiu; și unde vor s'ajunge urmașii noștri peste câteva mii de ani? Oamenii observă știința înaintașilor, o folosesc și edifică mai departe. desvoaltă așa zicând o putere creatoare în industrie, artă și știință; omul e un adevărat rege, care subjugă puterile sale, natura întregă.

Progresul ce-l observăm la animale e rezultatul dresării, e un ceva extern. Dresarea animalelor nu arată inteligența lor, ci destertatea omului, care știe folosii și conduce în mod foarte cuminte instinctul acestora. În esență animalul are tot atâtea cunoștințe ca și acum patru-cinci mii de ani. Tot așa de artistic își zideau albinele celulele și rândunele cuibul și pe timpul lui Moisi, ca și azi *)

Mintea și voința e baza religiunii. Numai oamenii au religie și morală. Copilul mic, îndată-ce au ajuns la pricepere arată mai mare aplicare față de religie, decât față de alte studii. Nu aflăm nici urmă de religie în întreaga împărăția animalelor.

Repetesc: cugetarea, limba, voința liberă, progresul, facultatea de a înainta în perfecțiune, religiunea, morală, iată aceste sunt cari întind abisul mare între animal și om, care nici-când nu se poate trece.

*) Cu câteva decenii înainte de aceasta un canar a produs adevărată furor prin știința-i geografică. Stăpânul canarului întindea înaintea paserii harta Belgiei și a statelor vecine. Apoi întreba: Unde-i Londra? Unde-i Bruxela? Unde e Amsterdam? Și spre uimirea tuturor paserea zbura acolo și arată cu ciocul, cu precizie matematică — nu așa cu unii studenți slabi — unde e Londra, Bruxela și unde e Amsterdam. Pasărea aceasta de fapt se cugetă, se grăbi a constata publicul. Pe când de fapt nu se gândea bietul canar, ci stăpânul lui, care cu o mașinerie ascunsă scotea prin harta provăzută cu găuri, cuițe chiar în locul unde se afla Londra, Bruxela etc. Ochi ageri ai canarului observa cuițele și sbura spre ele. Toată știința paserii consta din aceea, că observa cuițele, sbura spre ele, dând cu ciocul, în credința că e sămânță; căci stăpânul l'a obicinuit să-i dea mâncarea tocmai pe hartă.

Mare sfără au făcut toate foile și din știința de a scrie și a ceti a unui cal din Berlin, numit „Hanzi“. În sfârșit se poate dovedi, că și animalele se cugetă, scriau foile! Păcat numai, că „Hanzi“ atât numerii, cât și cuvintele le exprima prin lovirea cu copita. Toată știința îi sta din aceea, că la un semn secret, lovea cu piciorul și la un alt semn apoi înceta.

E lucru dureros, că se mai află oameni, cari prind peana în mână, cari cercă din astfel de lucruri să dovedească, că animalele au minte.

Intr'adevăr, trebue să te cuprindă mânia când vezi cum unii învățați cu nerușinarea și superficialitatea cea mai păcătoasă, atacă demnitatea și cinstea omeniei. Se înțelege, că sunt mulți, cari necuros ar voi să se adeverească originea noastră dela moimă, ca astfel se poată trăi după poftele lor, fără a purta gândul, că odată vor da seamă de faptele lor, animalul trăiește după instinctul lui, pe el nu-l poți trage la răspundere.

Notez, că pe Haeckel și alți darviniști, naturaliști serioși i-au eschis cu totul din șirul oamenilor de știință, tocmai pentru faptul că îmbătau lumea cu „adevărurile dovedite ale științei“, pe când de fapt erau numai ipoteze, lipsite de ori-ce basă solidă. Lumea științifică, a strecurat adevărul ce este în darvinism, celelalte aserțiuni, ca unele deducțiuni false, au fost respinse. Renumitul antropolog Virchow, care numai în credincios al bisericii nu se poate numi, în repetite rânduri a declarat înaintea naturaliștilor, în congresul din Moscva și în alte locuri, că dovedirea originii omului dela moimă până acum n'a succes și nu va succeda nici în viitor. În congresul antropolog din Viena, ținut în anul 1889 Virchow astfel a vorbit: „Ființa — proantropos — de trecere dela animal la om — preste tot nu există în antropologie. Se poate, că unii antropologi să o fi văzut în vis, în realitate însă nu“.

De altcum dacă profesorul din Iena are documente familiare, că strămoșii i-au fost de origine așa de înaltă — adevărat se suieau pe lemne — bucură-să dar și rugăm să nu se amestece în afacerile familiare ale altuia, căci poate păți rău. Apoi din omăsea, ori o căpățină, sau o parte de schelet, aflate prin cine știe ce parte a insulei Iava, nici-când nu vor putea umplea golul și distanța ce este între om și animal. De altcum se vedem dovezi sigure și nu tot păreri fără nici o basă reală.

Scuză pentru abaterea aceasta, dar am fost silit, căci e vorba de cinstea omeniei întregi.

Dar vei zice: suflet omenesc nu poți vedea.

Foarte adevărat! Dar ce ar ajunge știința, dacă ar nega tot ce e invizibil?!

Un țaran italian, cu câțiva ani mai înainte de aceasta — a fost cuprins de o îndoeală religioasă foarte caracteristică: dubita că ar avea suflet. După multă sbuciumare să hotări în sfârșit, să cerceteze pe un preot din Roma, cunoscut al său.

— Domnule, — zise țaranul — eu nu pot crede, că am suflet. Preotul a rămas suprins, apoi l'a întrebat, cum a ajuns la credința aceasta?

— Numai așa — răspunse omul, că nu-l văd.

Preotului i-a venit o idee foarte bună.

— Gândește-te la ceva — zise preotul — nu hotărăște ori la ce!

Te-ai gândit?

— Da, răspunse omul.

— Uite, — zise mai departe preotul — eu nu pot crede, că te-ai cugetat la ceva.

— Că, mă rog...

— Eu nu pot din motivul, că eu nu văd cugetul D-tale!

Omul nostru de-odată s'a vindecat de necredință, căci s'a convins, că mai sunt o mulțime de lucruri, pe cari omul, nici-când nu le poate vedea.

Sunt foarte interesanți, — medicii, dar eu deosebire studenții de medicină, când se fălesc cu cuvintele: „am sectionat mulți oameni până acum, dar de suflet încă nu am dat“.

Dar cine-i atât de mărginit, încât se atribuie suflet și cadavrului? Cine zice, că sufletul e materie, căci numai astfel ar putea ajunge sub cuțitul medicului? Puterea, energia se poate oare sectiona? Oare magnetul se poate vedea? Dar eter văzuta cineva? Pe când învățații sunt în stare să joare, că esitsă putere, eter, magneti, ba nu neagă nici razele invizibile ale lui Röntgen. Văzând efectul energiei, al eterului, al razelor Röntgen pe dreptul deducem la existența lor; tot pe același drept deducem și existența sufletului, când vedem activitatea minții și a voinții.

(Va urma.)

Noaptea sf. Bartolomeu.

După *BOLANDEN*.

Trad. de *Aurel B. Gajia*, profesor.

(Continuare).

— Ah, ești d-ta contesă Blanca? zise cu greu.

— Eu sunt majestate, martorul la planul sângeros ce vrei să-l execuți și care îți va rămânea ca o pată pentru toate veacurile. Te rog majestate retractează totul! Cugetă-te că ai să dai seamă înaintea Dumnezeului celui drept!

La auzul acestor cuvinte Carol deveni neliniștit și infuriat.

— La așa ceva nu te pricepi contesă! A pedepsi și a ucide pe trădători de patrie nu-i păcat, ba e un merit înaintea lui Dumnezeu.

— Nu fiecare hugenot e vrednic de moarte.

— Ba, da — toți! Care dintre ei nu-și ridică arma în potriva mea? Toți sunt răzvrătiți, — și după lege trebuie să moară.

— Atunci citează-i ziua înaintea legii. Dreptatea nu-și răsună noaptea și nu-i omoară noaptea în somn. Păcătoșului îi dă prilej să se îndrepte și timp de pocăință. După lege majestatea ta ai dreptul să-i pedepsești, dar n'ai dreptul să comiți greșala în contra legii! Măcar e păcat strigător la cer să macelărești pe supușii tăi în timp de noapte.

— Pst! Deajuns! Vorbești ca un nebun! Să citezi pe hugenoți înaintea legii? E ceva ridicol! Crezi că ar veni? Doar ei ar disconsidera ori-ce lege. Au legături externe puternice și nu s'ar teme de loc. Taci! Nici un cuvânt mai mult! — Nefericita de tine, ai ascultat secretul, fără să fi îndreptățită la așa ceva.

Ochii îi schinteiau iar cu mâna sa întins după sabie.

— Vrei să mă ucizi majestate?

Regele și-a mușcat buzele și o privi fără să zică un cuvânt. Deveni ca o statuie de piatră. Stetea ca un animal seibatic, ce și privește prada sa. Dar ținută și frumseța fermecătoare a contesei l'au influențat mult. Fața îi era albă ca zăpada de curând căzută, se părea rece ca marmura. Stetea nemișcată ca o statuie în fața regelui. Ii s'a deschis și gura și dase un glas ca al unei statuie.

— Pentru-ce vrei să mă omori?

Mână lui Carol alunecă de pe sabie. Apoi sa iuturs și s'a plimbat prin odaie.

— Nu, — nu-i permis, zise în sine. A ucide așa un chip divin, e un păcat înfiorător, ba un lucru grozav!

Blanca păși înaintea lui.

— A te ucide contesă? Nu, — ori, — da, sau dacă mă constrângi la așa ceva. D-ta ești regina frumseții și a virtuții și pentru aceea nu-mi pot permite un lucru așa înfiorător. Jură-te pe Dumnezeu, că nu vei trada secretul. Jură-te pe Atotputernicul Dumnezeu și viața îți va fi scăpată.

Blanca întârzie puțin.

— Nu voiești? Pentru-ce? D-ta te-ai furizat aici ca un tâlhar, ai auzit un secret înfiorător, joară-te că nu ne vei trada.

Blanca și-a șters fruntea.

— Mi-am pierdut mintea, zise încet. Trebuie să jor? Ce dorești majestate?

— Tăcere!

— Tăcerea mea nu mă va face părtașe la păcatul D-tale?

Regele s'a infuriat îndată.

— Ah, te cugeți la tradare, — și își scoase repede sabia! Jurământ ori viața!!!

Blanca de frică a stat nemișcată. Regele a strins-o tare de mână.

— Blanca, scapă-ți viața, joară-te! Nu mă constrânge la o faptă de care mi-ar părea rau; joarate!

Blanca facu un semn cu capul, că se joară.

— Vino-ți în ori Blanca! Jură-te pe Dumnezeu că vei tăcea ca mormântul.

— Mă jur pe Dumnezeu!

— Doar numai știi ce ai făcut acum?

— Știu! Voiu fi ca mormântul de tăcută.

— Așa-e! Nu cugeta rău despre mine. Pe inimichii mei mulți îi omor de sila.

— Și eu nu zic nimic.

Intraseea Blanca eșise pe ușa și neștiind ce face se opri în coridor.

— Se nu niți ce ai jurat!

Prin coridor pași aproape fără simțiri, când fu observată de Hedvig.

— Pentru Dumnezeu ce ți-sa întâmplat nobilă contesă?

— Mie? Nimic, — răspunse speriată privind în jur.

— Nimic? Doar ești palidă ca moartea!

— Asta provine dela aerul rău ce l'am inspirat. Moartea predominează în aer. Azi nu-i noaptea sf. Bartolomeu? Cronica ne va spune că în noaptea asta sfântă, în întreg Parisul, moartea a condus afacerile de stat și dansa a fost regele statului.

— Pentru Dumnezeu, ai înebunit, zise în sine Hedvig, privind la contesa, care se mișca prin odaie, fără să știe de sine. D-ta te simiți rău. Să chiem medicul?

— Nu!

— Nici pe contese?

— Încă și acum tremuri pentru acela, care ți-a scăpat viața?

La întrebarea aceasta, contesa a rămas ca înlemnită. Prin minte îi treceau gânduri înfiorătoare. Deodată a strigat una și ameteșe. Hedvig o prinse de braț și o conduse pe scaun.

— Oh, Dumnezeul cerurilor, — Coligny Hugo, în ghiarale morții! strigă ia sfărânduși mâinile. Va muri în noaptea asta înfricoșată și eu nu-l pot scăpa! Ce am făcut? Calcă-ți jurământul înfiorător!

— Fii liniștită nobilă contesă! Acestea toate sunt aiurări din cauza febrințelii, ce o ai. Coligny nu va muri, d-ta n'ai depus jurământ. Hugo n'are să moară. Toate ți le-a cauzat febrințele mari.

— Așa e! Am febrințeli oribile. Dumnezeu, ajută-mi în năcazul meu, se ruga cu mâinile întinse spre cer. Scapă-l și-l mântu-ește! Arată-mi cel puțin mie o cale de scăpare!

— Era ca o desperată. Hedvig a în-genunchiat înaintea ei și o mângăia sărctându-i mâinile. Ia înse nu-i auzia nici un cuvânt de mângăiere. Cuprinsă de durere privia lung înaintea ei. Deodată se ridică sus și strigă repede:

— Chiamă numai decât pe Serra!

— Eu cred c'ar fi mai bine pe medicul!

— Ascultă, adu-mi iute pe Serra!

— Să-l trezesc din somn?

— Sigur, grăbește!

Cameriera a dispărut.

Blanca s'a pus pe divan și era liniștită. Mai apoi începu să se roage:

Prin coridor se auziră pași iuți. Blanca s'a ridicat fără să zică nici un cuvânt. Serra a intrat repede în odaie și privi lung la Blanca despre starea careia l'a informat mai înainte cameriera.

Servitorul credincios se supune în ori-ce împrejurări, zise Serra.

— În adevăr dela d-ta pretind un servitiu repede, zise Blanca. Grăbește în palatul lui Coligny și pe marquis-ul Hugo Riviere chiamă-l la mine.

— Ce poruncă curioasă, zise Serra. Pes.e o oară va fi miezul nopții, și regina frumseți voiește să primească la dansa pe un cavalier. Aceasta pentru curteni ar fi o temă de conversație pe un an întreg.

— Mergi numai și nu vorbi multe, spune marquis-ului că viața-mi e în pericol. Spune-i să-și pună masca asta, căci nu-i permis nimănui să știe, că el să afle în Louvre. Acum dute, fugi, zboară!

— Da, pentru d-ta fac totul, zise Serra, și fugi repede. Nu pricep nimic din întreg lucrul, dar mă duc.

— Nici eu nu înțeleg nimic nobilă contesă:

Blanca n'a răspuns nimic. Sta la masă răzimându-și capul pe mână.

— În zădar îmi sfărâm capul, zise cameriera, după o pauză scurtă. Cine ori-ce poate să-ți amenințe viața? Cine poate să-te neliniștească barăm pe d-ta oaspele regelui? Și plane în casa și sub scutul lui?

— Singur apărarea lui Dumnezeu e sigură, iar a oamenilor nu. Regele încă e om.

— Așadar regele e necredincios? atât ar însemna vorbele măriei tale. Regele s'a mâniat pe noi? Mă rog explică-te, căci confuzia asta mă neliniștește mult.

— Tu nu porți frică de oameni? zise Blanca. Acela, care se teme numai de Dumnezeu, merită să fie prietnul Lui. Iar acela care se teme numai de oameni e un nemernic și un nebun.

Hedviga o asculta cu încordare.

— Sunt adevăruri serioase vorbele mele.

(Va urma)

BIBLIOGRAFIE.

A apărut:

Biblioteca pentru toți.

Gabriel Compayré „Pestalozzi și Educația elementară” Biblioteca pentru toți 768—769.

Una din broșurile cari ar putea interesa corpul didactic de ori-ce grad, fără îndoială e și această traducere în românește a d-lui T. Popovici.

Autorul a scris această carte pentru a contribui la omagiile de recunoștință și admirație datorite celebrului autor al romanului „Leonard și Gertruda”, neobositului învățător și neîntrecutului revelator al dezvoltării naturii copilărești. Acest fapt desigur l'a condus pe autor a ne prezenta în o broșură, deși mică dar interesantă, un tablou complet aproape de peripețiile multiple ale vieții, carierei și operele pedagogului și metodicianului Pestalozzi. Influența considerabilă în întreaga Europa-centrală și care a fost prezisă de Pestalozzi, cum și critica numeroaselor scrieri, fac broșura să prezente mai mult interes. Prețul 60 bani. A se cere la librăria editoare Leon Alcalay București.

A apărut: **Elemi Népiskola Ertesítő könyve** — Indice pentru școlile primare. Costă leg. 30 fil. + 10 fil. porto

Se află de vânzare la Librăria seminarului teologic greco-catolic din Blaj—Balázsfalva.

Nouă bucurie vestim obștei românești: Icoana cu chipurile lui **Horia, Cloșca, Crișan**, a fost scoasă de sub tipar! E o icoană națională, lucrată cu multă grijă, în colorii și se află de vânzare la „Librăria Națională” S. Bornemisa din Orăștie (Szászváros). Icoana capilor revoluției dela 1784, e făcută după chipurile care se află în Muzeul-Bruckenthal din Sibiu, chipuri de pe vremea lui Horea, făcute de un pictor de atunci la cererea guvernatorului Ardealului, ca se rămână chipul resculătorilor țărani. De pe acele tablouri din muzeu s'a luat fotografie, iar după fotografie a făcut Librăria icoana aceasta. Așadar e chipul cât să poate de credincios a eroului Horia și a soților sei. Se poate căpăta pentru suma de 2 cor. 50 fil. franco, — iar franco-recomandat (când e sigur, că nu se perde pe postă), pentru cor. 2.75. Cei care comandă la un loc 10 bucăți, le capătă înloc de 27.50, cu numai 21 cor.! Cereți toți această icoană frumoasă, care e o podoabă vrednică a casei fiecărui român. Prețul să-l trimiteți înainte, căci cu ramburs nu se trimite icoana! — Tot aci și tot cu acel preț: „Intrarea lui Mihail Viteazul în Alba-Iulia”. Cine comandă amândouă chipurile de-odată, erună cheltueala de postă la unul din ele! Cu 4 cor. 70 fil. (înloc de 5 cor.) le capătă pe amândouă franco, sau cu 4 cor. 95 franco-recomandat, înloc de 5.50. Trimiteți prețul înainte la „Librăria Națională” S. Bornemisa Orăștie—Szászváros.

Se află de vânzare la *Librăria Seminarială din Blaj*

Icoana dlui I. HRISTOS și a Preacuratei MARIA

Amândouă fac 4-30 cor. fco. Mărimea icoanelor 4⁰/₁₀ cm.

Admirabilul tablou

Din suferințele noastre,

Reprezintă un moment dureros din viața noastră. — Mărime 44/68 cm.

Se află de vânzare la *Librăria Seminarului teol. gr.-cat din Blaj*. — Prețul freat 2-20 cor.

1. *Teologia dogmatică fundamentală* de Dr. V. Suciu prof.

vol. I. *Apologetica creștină* fco. 5-30

vol. II. *Tradițiunea și Bis.* fco. 5-30

2. *Teologia dogmatică Specială.*

vol. I. *Dumnezeu Unul, sf. Treime, Dumnezeu Creatorul, Intruparea*

Domnului și Grația. fco. 7-30 cor.

vol. II. *Sacramentele și Eshatologia.* fco. 7-30 cor.

3. *Hipnotism și Spiritism* 1-50

Preaveneratul Conzistor Arhiepiscopesc a permis să se poată procura aceste cărți din casele bisericesti pentru biblioteci. — Să află de vânzare la Librăria sem. teol. Blaj—Balázsfalva.

La mormântul *Metropolitului Atanasie Anghel întemeietorul Unirii cu Roma*, discurs rostit de Dr. E. Dăianu, Blaj 1912.

Ministerul r. Ung. de culte și instrucțiune publică prin ordinul său din 15 Ianuarie 1910 Nr. 144113—1909 a aprobat:

1. *Orarul general și particular pentru școlile primare cu 1, 2 și 3 învățători.*

2. *Planul de învățământ și îndreptarul metodic.* pentru școlile primare din Provincia Metropolitană gr.-cat. de Gyulafehérvár-Fogaras—Alba-Iulia și Făgăraș. Aprobate din Conferința Episcopescă, ținută în 7 Septembrie st. n. 1909 Nr. 6693. Balázsfalva 1909. Tipografia Seminarului teologic gr.-cat. — Opuł întreg 4 cor.

Orarul se vinde:

Pentru școlile cu un învățător — 80
 „ „ „ doi „ 1-20
 „ „ „ trei „ 1-60
 plus 20 fil. porto pentru fiecare.

Comandă se pot face la *Tipografia Seminarială*.

Proprietar, editor: **Vasile Moldovan.**

Redactor responsabil: **Augustin Gruția.**

PICURII DE STOMAC

ai lui BRÁDY

mai înainte „Picurii de Mariacell” s'au dovedit de 30 ani încoace de un medicament neapărat trebuincos în fiecare casă. Picurii acestia au un efect neasămănat de bun la perturbațiunile mistirei de orice specie la amețeli, arsuri de stomac, constipație, dureri de cap și destomac, greață, insomnie, colica, anemie (lipsa de sânge), galbucala șcl.

Se pot căpăta în fiecare apotecă. O sticlă costă 1-60 cor., mică — 90 fil., 6 sticle 5-40 cor., 8 sticle mari 4-80 cor., ce se trimit franco, dacă prețul lor se anticipă la

Apoteca lui C. BRÁDY la „König von Ungarn” in Viena, I. Fleischmarkt 2. Depot 5.

Să se aibă grijă la marca cu tipul Maicei dela Mariacell, împachetarea în carton roz și iscălitura de pe tipul clișeului de aci.

(6) 6—25

Sculptor român.

In atelierul firmei

Ion și Aurel Cotirlă

sculptori tâmplari și auritori în Oravița română (Oráviczafalu Krasósözvény megye).

Premiați cu medalii și diplome dela expozițiile: București, Sibiu, Panciova și Lugoj. Să lucrează: Iconostase (temple), tronuri, jeturi, ripide, chivote etc. adecă întreg aranjamentul bisericesc, în ori ce stil, l'a dorință și în bizantin cu motive românești și cu prețuri absolut solide. La dorință pot veni la fața locului, pe șpeșele mele, pentru deplina înțelegere asupra lucrărilor. Spre asigurare, nu se cere înainte nici un ban până după predarea lucrului: un favor, ce dela străini nu să poate avea. La cerere servesc cu atestate dela lucrări de până acum. Se capătă chivote și ripide cu prețuri foarte redusă, să se ceară de probă desemnari.

Rog binevoitorul sprijin Românesc.

(112) 12—25

Udatul în pat! Se poate opti la moment!

Deslușiri dă gratuit, dacă i-se comunică datele stății și sexului: **Georg Pfaller** in Nürnberg K. 44 [Bavaria].

(9) 2—63

Dr. IZIDOR MARCU:
Teologia pastorală volum I.
Didactică pastorală f. 8° 408
pag. 4 cor. Vol. II. Liturgia
f. 8° 586 pag. 5-40 cor. Sunt
indispensabilele fiecărui preot.

Se pot primi dela **Librăria Seminarului teol. gr. cat. din Blaj** cu prețul 9-50 cor.

Un admirabil tablou după originalul toarelui pictor **Obedeanu** reprezentând pe:

MIHAIL-VITEAZUL

Cel mai războinic voevod, ne pare din acest tablou cu o putere de sugestie extraordinară. Se află de vânzare la Librăria sem. teol. gr.-cat. din Blaj. — Prețul tabloului cor. 1-50 fil.